

นิสิต นักศึกษา พันครอบครัวกิจกรรมทาสี กินเหล้า

ย้อนกลับไปในช่วง 40-50 ปีที่แล้ว กลุ่มนิสิตนักศึกษาถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม การใช้สถานภาพความเป็นปัญญาชนเพื่อต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยทั้งในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์ 16 ตุลาคม 2519 ซึ่งมีการปราบปรามขบวนการนิสิตนักศึกษาอย่างรุนแรง

จากภาพความรุนแรงในวันนั้น ส่งผลให้รัฐบาลมีกระบวนการกีดกันกลุ่มนิสิตนักศึกษาในรุ่นต่อๆ มาให้ห่างไกลจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง เน้นให้เรียนหนังสือ สนใจกิจกรรมกีฬา การรับน้อง และงานจิตอาสาเพื่อสังคม สุดท้ายเราแทบไม่หลงเหลือพลังของนิสิตนักศึกษาที่ช่วยชี้นำสังคมไทยเลยแม้แต่น้อย

เมื่อนักถึงกิจกรรมค่ายหรือชมรมอาสาของนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน เรานึกถึงอะไร?

ภาพปรากฏที่เราพบอยู่บ่อยครั้งมักจะเป็นกลุ่มนักศึกษาพากันขึ้นรถทัวร์ไปยังพื้นที่ชนบท โดยไปให้ความรู้วิชาการสอนหนังสือเด็กบนดอย ทาสีรั้วโรงเรียน จัดทำห้องสมุด บริจาคหนังสือ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ หรืออาจเป็นไปในรูปแบบของงานจิตอาสาช่วยเหลือชุมชน พอพบค่าก็ตีตมสังสรรค์กันอย่างสนุกสนานเพื่อพักผ่อนหลังจากทำงานเหนื่อยมาทั้งวัน

คำถามคือ กิจกรรมเหล่านี้เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือเป็นการพัฒนาแค่ชั่วคราวชั่วคราว? นักศึกษาได้ทำกิจกรรมโดยผ่านการสอบถามความต้องการของชุมชน หรือแค่ทำเพื่อตอบโจทยความต้องการของตัวเองและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย? ซึ่งเป็นสิ่งที่อาจจำเป็นต้องทบทวนกันให้ตัวกิจกรรมเพื่อพัฒนานักศึกษานั้น ตอบโจทย์ชีวิตของใครบ้าง

จากการลงพื้นที่สำรวจสถานการณ์ด้านเด็ก เยาวชนและครอบครัว ภายใต้โครงการพัฒนาเครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมภาคเหนือตอนบน โดยมูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย ซึ่งเป็นการทำงานขับเคลื่อนในกลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัย นักเรียนในโรงเรียนมัธยม และอาชีวศึกษา โดยมุ่งหวังให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เชื่อมั่นในตัวเอง และพร้อมที่จะทำงานเพื่อคนอื่น พร้อมขับเคลื่อนให้เป็นพลเมือง คนรุ่นใหม่ที่ดีรู้ (youth active citizens) เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการสร้างอนาคตให้กับสังคมไทยต่อไปในอนาคต ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนจาก สสส. สำนักสนับสนุนสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว (สำนัก 4)

ทำให้ได้พบกับนักศึกษามรรคาภคิน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์บูรณาการ และคณะเศรษฐศาสตร์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ ทำงานร่วมกับนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ลานนา ลงศึกษาชุมชน บ้านแม่ฮ้อยใน หมู่ 1 บ้านแม่ฮ้อยสันติ หมู่ 15 ตำบลแม่ฮ้อย อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย และบ้านสันติ หมู่ 15 ตำบลห้วยลึก อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย โดยมีเป้าหมายเพื่อต้องการสร้างการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีการนำเอาหลักทฤษฎีเชิงเศรษฐศาสตร์มาอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม และปรับใช้ให้เกิดรูปธรรม โดยศึกษาสุขภาวะชุมชนบนมิติรายได้ครัวเรือนของประชาชนกลุ่มแม่ฮ้อยในหลากหลายมิติ

จุดตั้งต้นของการศึกษาชุมชนในครั้งนี้ เริ่มต้นจาก "ครีม" วราภรณ์ ใจยา อดีตประธานชมรมภคิน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่สนใจปัญหาชุมชนบ้านเกิดตัวเองที่บ้านแม่ฮ้อย และต้องการทำบางอย่างให้กับชุมชนของตัวเอง

บทเชน

Section: ประชาชน/-

ปีที่: 41 ฉบับที่: 14722 วันที่: จ. 2 ก.ค. 61

หน้า: 17(ล่าง)

หัวข้อข่าว: นิสิต นักศึกษา พันครอบครัวกรรมทาสี กินเหล้า

เอง พวกเขากับความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ สหกรณ์ ที่ตัวเองเรียนอยู่ จึงรวมกลุ่มกันตั้งประเด็นศึกษาเกี่ยวกับมิติรายได้ครัวเรือนของคนในชุมชน ลงพื้นที่เก็บข้อมูลชุมชนเพื่อให้เข้าใจความเป็นมา บริบท ความสัมพันธ์ และวิถีคิดของคนในชุมชน โดยอาศัยเครื่องมือศึกษาชุมชนที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นปฏิทินชุมชน แผนที่เดินดิน ผังเครือญาติ ประวัติศาสตร์ชุมชน และประวัติศาสตร์บุคคล

ทำให้ค้นพบสิ่งที่คนในบ้านแม่ฮ่องสอนต้องใช้จ่ายเงินออกไป ได้แก่ 1) การใช้จ่ายเพื่อความมั่นคงทางอาหาร คือ การใช้จ่ายเพื่อให้มีวัตถุดิบเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี อาทิ ข้าวเปลือก พืชผักและเนื้อสัตว์ เป็นต้น หรือการเก็บตุนอาหารไว้รับประทานให้เพียงพอตลอดปี เช่น ผู้ฉางข้าว หรือมีเงินในการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค

2) การจ่ายภาษีทางสังคม เป็นรายจ่ายเพื่อการเข้าสังคมหรือการสร้างเครือข่ายทางสังคม อาทิ การเก็บค่าสมาชิกงานศพ งานแต่ง งานบวช หรืองานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น เพื่อนำไปใช้จ่ายการเงินมาจุนเจือการจัดกิจกรรมเป็นการผูกโยงความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมทางอ้อม

3) โจรเลื้อยขาว มีความหมายเชิงนัยยะถึงการเข้าสู่ระบบการศึกษาของบุตรหลานถือเป็นค่าใช้จ่ายที่ต่อเนื่องยาวนานกว่า 10 ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาล จนถึงระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่าที่ผู้ปกครองต้องแบกรับค่าใช้จ่ายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

และ 4) การใช้จ่ายในกลุ่มโรค NCDs หรือโรคที่ไม่ติดต่อ ได้แก่ โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดสมองและหัวใจ โรคถุงลมโป่งพอง โรคกระเพาะ โรคความดันโลหิตสูง และโรคอ้วนลงพุง โดยประชาชนจะได้รับสิทธิพื้นฐานการรักษาจากรัฐบาลที่ช่วยจ่ายค่ารักษาพยาบาลได้ส่วนหนึ่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานของคนในชุมชนแล้ว พบว่าคนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร มีรายได้เฉลี่ย 13,000 บาทต่อเดือน บางส่วนมีการหนี้สินซึ่งกู้ยืมจากธนาคาร สหกรณ์ และกองทุนหมู่บ้าน โดยสาเหตุที่ต้องกู้ยืมส่วนใหญ่มาจากการส่งบุตรหลานเข้าเรียน ซึ่งค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับปริญญาตรีนั้นสูงถึง 566,666 บาทต่อคน

นอกจากประเด็นสำคัญที่ค้นพบเกี่ยวกับสุขภาวะ

ทางการเงินของคนในชุมชนลุ่มแม่น้ำอ้อแล้ว การทำงานร่วมกับชุมชนของนักศึกษาชมรมรากดินยังทำให้เห็นพลังของคนรุ่นใหม่ในการเคลื่อนไหวทางสังคมและเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ถอดรื้อปัญหาเชิงโครงสร้างที่ชุมชนกำลังถ่วงถ่วงด้วยปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดจากความกดดันเกี่ยวกับค่านิยมการส่งลูกเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยและความเชื่อที่ว่าเมื่อลูกเรียนจบในระดับปริญญาจะได้ทำงานที่ดี ค่าตอบแทนสูง ทั้งยังเป็นเกียรติกับครอบครัว

ซึ่งในความเป็นจริงอาจจะไม่เป็นดังที่คาดไว้เพราะสังคมมีการแข่งขันที่สูงขึ้น เมื่อลูกออกไปเรียนไกลบ้านทำให้ค่าใช้จ่ายเริ่มพอกพูน พอจบการศึกษาที่ต้องงานกลับมาใช้หนี้ที่พ่อแม่ส่งตัวเองเรียน ครั้งจะหางานทำกลับบ้านก็ไม่ได้ ต้องเข้าไปทำงานในเมืองเพื่อหางานที่รายได้ดี กลายเป็นการส่งออกคนจากชุมชนเข้าสู่เมืองโดยปริยาย

ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ในชุมชนเหลือแค่คนชราและเด็กเล็ก เกิดปัญหาช่องว่างระหว่างวัยตามมา อีกทั้งรัฐ

เองก็ไม่ได้ช่วยสนับสนุนอย่างจริงจังให้ชุมชนเข้มแข็งหรือสร้างวิถีคิดที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนสร้างระบบการดูแลจัดการตัวเองอย่างยั่งยืน ในทางกลับกันแม้จะมีการสนับสนุนทุนผ่านโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนแต่ยังคงวนเวียนอยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์แบบผู้ให้-ผู้รับ ซึ่งไม่ได้สร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชน

อย่างไรก็ดี การลงพื้นที่ศึกษาชุมชนลุ่มน้ำอ้อของนักศึกษาชมรมรากดินได้ช่วยเปิดประเด็นปัญหาพื้นฐานของคนในชุมชน และถือได้ว่าเป็นมิติใหม่ของการทำกิจกรรมชมรมที่หลุดพ้นจากรูปแบบเดิมๆ ที่เป็นงานอาสา งานบริจาค สู่การศึกษาเรียนรู้ร่วมกับชุมชน วิธีการทำงานของกลุ่มรากดินนั้นได้ใช้เวลาช่วงสุดสัปดาห์เดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่สู่บ้านแม่ฮ่องสอน เพื่อสอบถาม สัมภาษณ์ และพูดคุยกับคนในชุมชนให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการใช้ชีวิตและการวางแผนสุขภาวะทางการเงินของคนในชุมชน ซึ่ง

บทเชบ	Section: ประชาชน/- ปีที่: 41 ฉบับที่: 14722 วันที่: จ. 2 ก.ค. 61 หน้า: 17(กลาง) หัวข้อข่าว: นิสิต นักศึกษา พันธกรบกิจกรมทาสี กินเหล้า
--------------	--

นอกจากจะช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นภาพรวมของการใช้จ่ายในครัวเรือนของตัวเองแล้ว ตัวนักศึกษาเองยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถกแถลงช่องว่างระหว่างวัยของคนต่างรุ่นด้วยการสื่อสาร ถามไถ่ และได้เห็นปัญหาชีวิตของคนในช่วงวัยที่ต่างกัน

การทำงานของนักศึกษามรรมรากดินไม่ได้หยุดอยู่แค่กลุ่มนักศึกษากลุ่มเดิม แต่มีการหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนคน ส่งต่อความรู้และกระบวนการจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง “ไอ้ต” ธนวัฒน์ วงศ์ใจ ประธานชมรมรากดินคนปัจจุบัน ยังคงพาเพื่อนสานต่องานศึกษาชุมชน มีการสำรวจความต้องการของคนในชุมชนเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่อยากให้แก้ไขมากที่สุดเพื่อนำเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ว่ารูปแบบการทำงานของชมรมรากดินนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการสร้างพลเมืองแบบใหม่ที่เริ่มตั้งคำถามกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

มีความสนใจในปัญหาเชิงโครงสร้างความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย สำหรับโจทย์การทำงานท้าทายที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อไปคือปัญหากลุ่มทุนขนาดใหญ่ระดับประเทศที่เข้ามาลงทุนทำฟาร์มสุกร กลุ่มรากดินและชาวบ้านได้ชวนกันตั้งคำถามถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ทั้งในแง่ของมลพิษทางน้ำ กลิ่นอากาศ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีแนวทางเคลื่อนที่ที่ยังไม่ชัดเจนนักแต่ก็ถือเป็นการก้าวข้ามที่สำคัญของงานชมรมนักศึกษาไปสู่มิติใหม่ที่ลึกและไกลกว่าเดิม

สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน

พจนา อาภาอนุรักษ์

ศูนย์วิชาการและเครือข่ายวิชาการด้านเด็ก

เยาวชน และครอบครัว

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย